

Олександр Аулін,

кандидат філософських наук, старший науковий співробітник,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: sozionik@gmail.com

КОНТРОЛЬНА ФУНКЦІЯ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ У СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЯХ З ІСЛАМСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ

У статті досліджується потенціал вітчизняних бібліотечних установ у контексті здійснення контрольних функцій під час соціальних комунікацій з мусульманськими державними й недержавними об'єднаннями. У сучасних умовах відбувається процес політизації ісламу, який зачіпає й мусульманську меншину України. Одним з головних інструментів ісламістської пропаганди є друковані видання, які прихильники політичного ісламу намагаються розповсюджувати, зокрема, через бібліотеки. Сьогодні питання мусульманського радикалізму стає однією з важливих проблем національної та суспільної безпеки. З огляду на це актуалізується питання щодо оптимізації контролю бібліотечних інформаційних ресурсів.

Ключові слова: бібліотечно-інформаційні центри, глобальна ісламістська революція, соціальні комунікації, національний інформаційний суверенітет, політичний іслам.

Сьогодні існують певні стереотипи сприйняття мусульманського співтовариства. Завдяки редакційній політиці певних мас-медіа, спрямованій на висвітлення насамперед скандальної тематики, масова аудиторія знайомиться із ситуацією у світі ісламу через повідомлення про теракти, політичну нестабільність, корумпованість, демографічні проблеми тощо. У результаті формується негативний імідж мусульман і їхніх об'єднань у цілому. Наслідком цього стають призови максимально обмежити соціальні та інші комунікації в цьому напрямі. Проте багато фактів свідчить про те, що під іменами огузів і торків тюркські племена були добре знайомі ще в Київській Русі. Особливо це стосується теперішніх Харківської та Київської областей, де торки селилися відповідно біля сіл Торське й Марченки, а також біля м. Біла Церква та з X ст. служили київським князям, охороняючи кордони від нападів інших кочівників

[12, с. 29–33]. З тюрками можна зв'язати навіть і таке українське місто, як Краматорськ. Наприклад, вітчизняний фахівець Є. Отін говорить про походження топоніма від «кромі Торової» або «кромі Торської», де «крома» – кордон, а «Тор/Торська» – стародавня назва річки Казенний Торець [13, с. 358–359]. Також треба зазначити, що в соціально-економічних умовах сьогодення саме ринки мусульманських країн стають дуже привабливими для українських виробників товарів і послуг. Традиційно взаємовигідним є й співробітництво в науково-гуманітарній сфері, коли тисячі студентів з мусульманських країн навчаються за валюту у вишах України, а українські фахівці мають можливість просувувати за кордоном вітчизняні науково-технологічні розробки. Поруч із цим більшість аудиторії не усвідомлює, що радикально налаштовані елементи становлять незначну кількість мусульман, діяльність яких викликає жорсткий осуд із боку лівової частини ісламського духівництва, громадських і політичних діячів. Однак це не зменшує ризики від розповсюдження літератури, що видається в інтересах джихадистських центрів і врешті-решт спрямована на розпалювання міжетнічної та міжрелігійної ворожнечі.

Ряд аспектів проблеми національних і міжнародних соціальних комунікацій, науково-дослідної та науково-інформаційної діяльності українських бібліотек розкрито в працях таких науковців, як В. Горовий, С. Горова, А. Галаган, Д. Дубов, Л. Дубровіна, Н. Іванова, Т. Кулаковська, В. Ліпкан, О. Онищенко, К. Пол, Ю. Половинчак, С. Полтавець, Т. Попова, Г. Почепцов, В. Струнгар, Д. Хольцхаузен та ін. Соціально-політична й релігійна ситуація в мусульманському середовищі України та за її межами досліджувалася О. Богомолвим, О. Бойцовою, Д. Брильовим, А. Булатовим, М. Закіровим, С. Закіровою, М. Кирюшком, Е. Муратовою, Н. Мхітарян, І. Семиволосом, В. Шведом, О. Ярошем та багатьма іншими. Проте на сьогодні відсутні праці, присвячені використанню можливостей бібліотечних установ із метою створення умов для контролю за інформаційними ресурсами, що поповнюють бібліотечні фонди в результаті соціальних комунікацій із мусульманською спільнотою, що, у свою чергу, може негативним чином позначитися на інформаційному суверенітеті України.

Під час соціальних комунікацій із сучасним світом ісламу треба брати до уваги декілька важливих моментів. По-перше, основні риси мусульманської самоідентифікації. По-друге, специфіку політизації ісламу, що відбувається протягом останніх 100 років. По-третє, можливі іміджеві та інші втрати від вільного розповсюдження ісламістської літератури на території України.

На сьогодні, як і багато століть тому основу самоідентифікації більшості мусульман становить їх приналежність до світової мусульманської спільноти – умми. На наступному рівні мусульманин отожднює себе із шийтською або сунітською релігійною течією ісламу і вже в останню чергу – і громадянством або підданством тієї чи іншої мусульманської країни. Подібна традиція виникла за часів пророка Мухамеда (у VII ст.), коли він як посланник божий сконцентрував у своїх руках вищу релігійну і військово-політичну владу. Пізніше такий підхід перетворився на концепцію халіфату, що номінально існував до 1924 р. Яскравим прикладом цього є ставлення до палестинської проблеми – шийтський Іран (де існує свого роду культ підтримки Палестини), сунітські Туреччина й Катар роблять захист прав палестинців одним з наріжних каменів своєї зовнішньої та внутрішньої політики [10].

Наприкінці XIX – початку XX ст. найбільшому роль в ісламському світі відігравали суфійські ордени. Традиційно, крім поглибленого занурення до релігійної складової ісламу, їхні прихильники індіферентно ставилися до політичної сфери. Членів цієї мусульманської течії не цікавили питання захвату та утримання влади. Вони жили під покровом халіфа й не бачили альтернатив халіфату (іншої соціальної та релігійно-політичної організації). Однак відбувся ряд важливих подій, що кардинально змінив ситуацію в уммі.

Насамперед це Жовтнева революція, після перемоги якої в 1917 р. було опубліковано таємні договори російської влади. У тому числі так звана угода Сайкса – Піко від 1916 р., якою передбачалося створення країнами Антанти підмандатних (окупованих) територій на місці теперішніх Лівану, Сирії, Іраку, Єгипту тощо [7, с. 159–162]. Хоча раніше мусульманському населенню цих регіонів з боку Франції та Англії була обіцяна незалежність у разі допомоги в розвалі Османської імперії, до складу якої входили ці території. До франко-англійської окупації додалося й припинення К. Ататюрком діяльності халіфату в 1924 р. [3, с. 151]. У результаті мільйони мусульман опинилися під владою християнських держав, втративши свій єдиний адміністративно-політичний центр. Подібний розвиток подій викликав незадоволення в ісламському середовищі. У 1919 і в 1920 р. відбулися потужні курдські й арабські повстання проти англійського володарювання в Іраку, що іноді мали революційний характер. Для їх придушення Велика Британія була вимушена використовувати навіть підрозділи військово-повітряних сил [7, с. 177–178].

Серед палестинських учених існує думка про те, що рух ісламістів було інспіровано на початку 1920-х років Лондоном, щоб встановити

контроль за національно-визвольними зусиллями місцевого населення й не допустити виникнення на території регіону ситуацій, наближених до тих, що призвели в 1919 р. до появи Бременської, Баварської та Угорської радянських республік. Український ісламознавець Д. Брильов зазначає, що «багато в чому політичні цілі та методологія ісламістських рухів – від “Братів-мусульман” (та генетично пов’язаних з ними рухів на кшталт “Хизб ат-Тахрір”) до угруповань, що спираються на ідеологію газавату (тобто військового джихаду – релігійно мотивованим військовим діям проти немусульман) – збігаються з революційними ідеологіями, насамперед з марксизмом-ленінізмом» [6, с. 9–11]. Проте цілі останніх та ісламістів збігаються не повністю. Ідеться, скоріше, про захват влади шляхом світової революції та створення світового уряду (у ісламістів парламенту – шури під верховним керівництвом халіфа). Разом з тим необхідно зазначити, що прихильники політичного ісламу не передбачають вирішення класового питання за рахунок знищення панівних експлуататорських класів, а також відмови від приватної власності. До того ж марксиста та ісламіста займають протилежні позиції щодо інституту релігії. На думку російського дослідника І. Алексєєва, кардинальна трансформація ісламської релігійно-політичної свідомості розпочинається зі спроб інсталювати елементи західного історичного та політичного мислення в традиційний ісламський дискурс [1].

Торкаючись передісторії появи ісламізму треба зазначити, що його теологічні основи було закладено ще середньовічним сирійським богословом Ібн Таймією. Ключові теологічні ідеї, які згодом було запозичено сучасними ісламістами в Ібн Таймії, стосуються двох основних питань: чи можна вважати мусульманином людину, яка живе не за шариатом, і як ставитися до правителя, який керує країною не у відповідності з ісламом. Мусульман, які суворо не дотримуються основних обов’язків і заборон ісламу Ібн Таймія оголосив невірними. У політичній сфері Ібн Таймія надавав ключову роль надавав уммі. Саме вона, на думку середньовічного мислителя, як «отримувач Божественного одкровення, несе відповідальність за збереження та поширення віри, і формування держави є однією з її функцій. Завдання, покладені на умму, не можуть бути виконані без підтримки державної влади. Але імам лише виконавець, обтяжений необхідністю проводити в життя закони шариату, він не має святості або певних привілеїв. Більше того, суспільство має право зсунути халіфа або султана, якщо він не виконує умови “договору”. Тобто правитель потрібен як інструмент виконання волі Бога» [1]. Ідеологічним наступником Ібн Таймії став Мухаммад Ібн Абд аль-Вагаб із Неджду (місцевість

на Аравійському півострові), засновник-епонім релігійно-політичного руху радикального характеру [7, с. 22].

У 1920-х роках значний внесок у теоретичну базу ісламізму зробив засновник найбільш відомого і впливового ісламістського руху «Братів-мусульмани» Х. ал-Банна. Він, зокрема, вважав, що побудова ісламської держави потребує обов'язкового возз'єднання політики з релігією, адже тільки віра здатна надати владі необхідну етичну основу [14]. У другій половині ХХ ст. концептуальні підходи Ібн Таймії та Мухаммада Ібн Абд аль-Вагаба були розвинуті головним ідеологом єгипетських «Братів-мусульман» С. Кутбом. Вважається, що саме його ідеї було покладено в основу ідеології практично всіх радикальних ісламістських організацій та рухів. С. Кутб виділяв два головні методи боротьби за панування ісламу – переконання і воєнні дії. Перший призначений для боротьби на рівні ідей, вірувань, а другий – на рівні держави, суспільства, організацій. Обидва методи повинні взаємодіяти. Спочатку за допомогою воєнного виступу мусульманська спільнота знищує інститути джахілії (неісламського язичництва), що заважають поширенню ісламу, і створює в такий спосіб умови для вільного вибору віри. Після встановлення ісламської системи акцент робиться на переконанні в том, що іслам - єдина істинна віра. Мета збройної боротьби – розчистити шлях для переконання [8, с. 26]. За переконанням С. Кутба, перехід від джахілії до ісламського суспільства має відбуватися не поступово, а стрибком. Захоплення політичної влади – це головний релігійний обов'язок ісламського руху, а всі суспільні системи, інститути та традиції, що перешкоджають цьому, мають бути знищені [9, с. 127–128]. Крім того, на формування ідеології «Братів-мусульман» значно вплинули ідеї відомих мусульманських мислителів ХVІІІ ст. Джемалю ад-Діна ал-Афгані та М. Абдо. Погляди останнього на принципи державного устрою ісламської держави у вигляді халіфату багато в чому було запозичено з європейських політичних концепцій. Зокрема, він був прихильником колегіального управління й парламентського ладу. Разом з тим М. Абдо як і його вчитель ал-Афгані, вважав, що якщо в будь-якій мусульманській державі влада буде належати тиранові, то народ має право його скинути [4, с. 27]. Серед мусульман індійського субконтиненту значний інтерес викликали ідеї М. Ікбала, який намагався переосмислити традиційні мусульманські політичні концепти, такі як умма, у контексті підходів західної філософії та тогочасних мусульманських політичних мислителів. Саме в такий політико-релігійній атмосфері почалися процеси, які умовно можна позначити як глобальну ісламістську революцію.

У 1947 р. завдяки розвитку мусульманського політичного проекту в Індії, основою якого стала релігійна ідентичність як фундамент політичної нації та іслам як основа суспільно-політичних відносин у державі, було створено Ісламську Республіку Пакистан [7, с. 56]. Сьогодні військово-політичний рух «Талібан» є однією з найпотужніших ісламістських організацій. Він контролює значну частину території сусідньої з Пакистаном Ісламської Республіки Афганістан. У 1979 р. в Ірані відбулася революція, основним «актором» якої стала мусульманська спільнота країни на чолі з аятолою Хомейні. Через деякий час Хомейні проголосив Ісламську Республіку Іран, основою влади у якій стала концепція «віляят аль-факіх», що була розроблена релігійним лідером країни й передбачає правління мусульманського правника, який може контролювати діяльність президента країни та парламенту. У 2002 р. до влади в Турецькій Республіці прийшла Партія справедливості та розвитку, яку вважають політичним об'єднанням поміркованих ісламістів [5, с. 370]. Починаючи з 2011 р., міжнародний ісламістський рух «Брати-мусульмани» став одним із головних «акторів» у збройній боротьбі за владу під час громадянської війни в Сирії. Якщо звернутися до історії виникнення такого феномену, як джихадистська «Ісламська держава» (далі – ІД), треба зазначити, що вона була створена на базі радикальної ісламістської організації «Спільноти єдинобожжя і джигаду» і в подальшому підтримувала зв'язки з ісламістською «Аль-Каїдою». Причому одним із найвідоміших лідерів ІД був Абу Бак рал-Багдаді, який раніше входив до лав «Братів-мусульман». На виборах 2012 р. у Єгипті перемогу отримав представник місцевої філії «Братів-мусульман» М. Мурси (якого в 2013 р. було усунуто від влади військовими). Визнаний Заходом Уряд національної єдності (далі – УНЄ) у Лівії активно підтримують місцеві ісламісти. Це є однією з основних причин громадянського конфлікту в країні між контрольованим ісламістами УНЄ та силами генерала Хафтара. У 2019 р. на парламентських виборах в Тунісі знову перемогла поміркована ісламістська партія «Ан-Нахда», яка на початку своєї політичної діяльності мала назву «Ісламська дія» [2]. В Алжирі поміркований ісламізм із 1995 р. інтегрований у суспільно-політичне життя. Партії ісламістського спрямування залишаються третьою за впливовістю політичною силою країни. За результатами парламентських виборів 2017 р. ісламські партії «Рух «Суспільство за мир»», «Ан-Нахда» отримали 48 місць [15]. У відповідь на події «арабської весни» король Марокко Мухаммед VI розширив можливості участі в політичному процесі в країні для поміркованих ісламістів, серед яких найвпливовішою залишається Партія справедливості

та розвитку (далі – ПСР). На парламентських виборах 2011 та 2016 р. ПСР отримала відповідно 107 та 125 мандатів (з 395-ти), а її лідер Абд аль-Іллах бен Кіран очолив уряд [7, с. 260]. Серед країн Перської Затоки ми можемо побачити одного з головних спонсорів руху «Братів-мусульман» – Катар, який в останні роки внаслідок цього перебуває в конфронтації з Королівством Саудівська Аравія. Хоча треба звернути увагу на те, що Саудівська Аравія раніше, наприклад у 1960-ті роки, сама активно фінансово підтримувала «Братів-мусульман».

Сьогодні на території України функціонує філіал міжнародного ісламістського релігійно-політичного об'єднання Хізб ут-Тахрір аль-Ісламі, у лавах Асоціації мусульман України об'єдналися представники салафітських груп із Криму в основному мадхалітського (не радикального спрямування), які активно використовують свої комунікаційні можливості [7, с. 289–299]. Крім того, існують громадські організації мусульман, які періодично видають і розповсюджують праці ідеологічно наближених до руху «Братів-мусульман» авторів: Ю. Кардаві, М. аль-Газалі та ін. [7, с. 299–310]. Понад те, на думку вітчизняних і закордонних експертів, територія України, починаючи з 1970-х років, використовується для транспортування радикальних ісламістів із Близького Сходу до країн Західної Європи, що також завдає додаткових репутаційних збитків на міжнародному рівні.

Одним із найбільш цікавих об'єктів для розповсюдження радикальної ісламістської літератури прихильники цих рухів можуть вважати бібліотечно-інформаційні центри на кшталт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. У цьому випадку беруться до уваги не тільки можливості поповнення книжкових фондів літературою відповідної спрямованості, а й активна виставкова діяльність, яку здійснює бібліотека. Наприклад, під час чергової виставки, присвяченої мусульманській тематиці, читацькій аудиторії можуть бути представлені книги Ю. Кардаві та інших апологетів ісламізму. При цьому додатковий вплив на відвідувача матиме безпосередньо значний авторитет НБУВ – як відомого та авторитетного бібліотечного й наукового центру.

У цьому контексті неабиякої актуальності набувають ідеї авторів колективної монографії «Національний інформаційний суверенітет у контексті розвитку новітніх інформаційних технологій» про те, що «наявність багаторівневої системи необхідних для розвитку держави, нації всіх елементів сучасної складної соціальної структури суверенних інформаційних ресурсів, що у своїй сукупності становлять інформаційний суверенітет українського суспільства, є показником його гармонійного

розвитку і життєздатності. У нинішньому швидкоплинному за подіями і ситуаціями світі ефективність інформаційного суверенітету вимірюється якістю контролю, постійного коригування масивів контрольованих інформаційних ресурсів. Це, у свою чергу, пов'язано з дієвістю функціонування механізмів оновлення інформації баз соціальних структур та захисту суверенної частини ресурсів від несанкціонованих впливів» [1, с. 134].

На основі викладеного вище можна зробити такі висновки:

– у сучасних умовах процес розширення соціальних комунікацій України з мусульманськими державними й недержавними структурами набуває незворотного характеру;

– враховуючи специфіку ісламського світу, треба брати до уваги, що важливим елементом соціальної комунікації стать саме друківані видання;

– сьогодні певна частина мусульманських видань має відверто ісламістський характер;

– щоб завадити розповсюдженню ісламістської літератури, завдяки можливостям бібліотечно-інформаційних центрів України НБУВ може здійснювати моніторинг друківаних видань, що надходять із-за кордону або друкуються мусульманськими організаціями всередині України;

– результатом моніторингу можуть бути періодичні збірники, які спрямовуватимуться в інші бібліотечні установи та зацікавлені відомства України.

Список бібліографічних посилань

1. Алексеев И. В поисках «хорошего Ислама»: Ислам и исламоведение между диалогом культур и «столкновением цивилизаций». *Медина* : *издат. дом*. URL: <http://www.idmedina.ru/books/islamic/?394>.

2. «Ан-Нахда» побеждает на парламентских выборах в Тунисе – экзитпол. *Anadolu Agency*. 2019. 6.10. URL: <https://www.aa.com.tr/ru/%D0%BC%D0%B8%D1%80/-%D0%B0%D0%BD-%D0%BD%D0%B0%D1%85%D0%B4%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D0%B5%D1%82-%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%85-%D0%B2%D1%8B%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%85-%D0%B2-%D1%82%D1%83%D0%BD%D0%B8%D1%81%D0%B5->

%D1%8D%D0%BA%D0%B7%D0%B8%D1%82%D0%BF%D0%BE%D0%BB/1604150.

3. Ганіюглу Ш. М. Ататюрк: Біографія мислителя / пер. з англ. О. Галенка. Львів : Вид-во Анетти Антоненко ; Київ : Ніка-Центр, 2018. 240 с.

4. Долинина А. Очерки истории арабской литературы Нового времени. Египет и Сирия. М. : Гл. ред. вост. лит. изд-ва «Наука», 1968. 144 с.

5. Еремеев Д. Е. История Турецкой Теспублики с 1918 года до наших дней. М. : Квадрига, 2017. 376 с.

6. Іслам і політика: ідеологія, рухи, організації / Аулін О. А., Брильов Д. В., Пророченко Н. О., Ярош О. А. Київ : ТОВ «ДЄОНІС ПЛІУС», 2019. 369 с.

7. История Востока : в 6 т. Т. 5 : Восток в новейшее время: 1914–1945 гг. / отв. ред. Р. Г. Ланда ; Ин-т востоковедения РАН. М. : Вост. лит., 2006. 717 с.

8. Канах А. Сучасні ідеологічні основи діяльності Асоціації братів мусульман. *Укр. релігієзнавство*, 2003. № 25. С. 26.

9. Коровиков А. Сайид Кутб – идеолог исламского экстремизма. *Религии мира. История и современность. Ежегодник. 1986*. М. : Наука. Гл. ред. вост. лит., 1987. С. 127–128.

10. МИД Турции: «Палестинский вопрос является одним из важных вопросов на Ближнем Востоке». *Arabmir.net*. 2020. 23 янв. URL: https://arabmir.net/politika-mnogostradalnaya-palestina/mid-turcii-palestinskiy-vopros-yavlyaetsya-odnim-iz-vazhnyh?fbclid=IwAR1PgfoOkXUwGlmjfySY7mIiTwgU_Rji2mYoFCKWAqnAWhqlp3jg2jwEthg.

11. Національний інформаційний суверенітет у контексті розвитку новітніх інформаційних технологій / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2011. 154 с.

12. Огузы на рубежах Южной Руси / С. Беляева, О. Бубенок, О. Гундогдыев, И. Дрига, О. Маврина. Киев : Ин-т востоковедения им. А. Е. Крымского НАН Украины, 2018. 224 с.

13. Отин Е. С. Тор и Краматорск. *Избранные работы*. Донецк : Донеччина, 1997. Т. 1. 470 с.

14. Царегородцева И. Политико-правовые концепции идеологов египетского движения «Братья-мусульмане». *Cyberleninka*. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/politiko-pravovye-kontseptsii-ideologov-egipetskogo-dvizheniya-bratya-musulmane>.

15. Algirie: apris les lĳgislatives, le visage de la nouvelle Assemblĳe

nationale. *Jeune Afrique*. URL: <http://www.jeuneafrique.com/435487/politique/algerie-apres-legislatives-visage-de-nouvelle-assemblee-nationale>.

References

1. Alekseev, I. V. *poiskakh «khoroshego Islama»: Islam i islamovedenie mezhdru dialogom kultur i «stolknoveniem tcivilizatcii»* [In Search of «Good Islam»: Islam and Islamic Studies between the Dialogue of Cultures and the «Clash of Civilizations»]. *Medina: izdatelskii dom – Medina: Publishing House*. Retrieved from <http://www.idmedina.ru/books/islamic/?394> [in Russian].

2. «An-Nakhda» pobezhdaet na parlamentskikh vyborakh v Tunise – ekzitpol [Al-Nahda wins parliamentary elections in Tunisia – exit polls]. *Anadolu Agensy*. (6.10.2019). Retrieved from <https://www.aa.com.tr/ru/%D0%BC%D0%B8%D1%80/-%D0%B0%D0%BD-%D0%BD%D0%B0%D1%85%D0%B4%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D0%B5%D1%82-%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%85-%D0%B2%D1%8B%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%85-%D0%B2-%D1%82%D1%83%D0%BD%D0%B8%D1%81%D0%B5-%D1%8D%D0%BA%D0%B7%D0%B8%D1%82%D0%BF%D0%BE%D0%BB/1604150> [in Russian].

3. Haniohlu, Sh. M. (2018). *Atatiurk: Biohrafia myslyteliya* [Atatiurk: Biography of the thinker]. (O. Halenko, Trans). Lviv: Vydavnytstvo Anetty Antonenko; Kyiv: Nika-Tsentr [in Ukrainian].

4. Dolinina, A. (1968). *Ocherki istorii arabskoy literatury i Novogo vremeni. Egipet i Siriya* [Essays on the history of Arabic literature of the New Age. Egypt and Syria]. Moscow: Glavnaia redaktsiia vostochnoi literatury izdatelstva «Nauka» [in Russian].

5. Eremeev, D. E. (2017). *Istoriya Turetskoy Tespubliki s 1918 goda do nashih dney* [The history of the Turkish Republic from 1918 to the present day]. Moscow: Kvadriga [in Russian].

6. Aulin, O. A., Brylov, D. V., Prorochenko, N. O., Yarosh, O. A. (2019). *Islam i polityka: ideolohiia, rukhy, orhanizatsii* [Islam and politics: ideology, movements, organizations]. Kyiv: TOV «DIeONIS PLIuS» [in Ukrainian].

7. *Istoriya Vostoka: v 6 t. T. 5: Vostok v noveyshee vremya: 1914–1945 gg.* [History of the East: 6 p. Part 5: The East in recent times]. R. G. Landa (Ed.). (2006). Moscow: Vostochnaia literatura [in Russian].

8. Kanakh, A. (2003). Suchasni ideolohichni osnovy diialnosti Asotsiatsii brativ musulman [Modern ideological foundations of the Muslim Brotherhood Association]. *Ukrainske relihiieznavstvo – Ukrainian Religious Studies*, no. 25, p. 26 Kyiv [in Ukrainian].

9. Korovikov, A. (1987). Sayid Kutb – ideolog islamskogo ekstremizma [Sayyid Qutb – ideologist of Islamic extremism]. *Religii mira. Istorii i sovremennost. Ezhegodnik. 1986 – Religions of the World. History and Modernity. Yearbook. 1986*. p. 127–128. Moscow: Nauka. Glavnaia redaktsiia vostochnoi literatury [in Russian].

10. MID Turtsii: «Palestinskiy vopros yavlyaetsya odnim iz vazhnykh voprosov na Blizhnem Vostoke» [Turkish Foreign Ministry: «The Palestinian question is one of the important issues in the Middle East»]. *Arabmir.net*. (2020, 23 January). Retrieved from https://arabmir.net/politika-mnogostradalnaya-palestina/mid-turcii-palestinskiy-vopros-yavlyaetsya-odnim-iz-vazhnykh?fbclid=IwAR1PgF-oOkXUwGlmjfSY7mLiTwgU_Rji2mYoFCKWAqnAWhqlp3jg2jwEthg [in Russian].

11. Onyshchenko, O. S., Horovyi, V. M., Popyk, V. I. et al. (2011). Natsionalniy Informatsiyniy suverenitet u konteksti rozvitku novitnih informatsiynih tehnologiy [National information sovereignty in the context of the development of new technology information technologies]. Kyiv [in Ukrainian].

12. Belyaeva, S., Bubenok, O., Gundogdyiev, O., Driga, I., Mavrina, O. (2018). Oguzyi na rubezhah Yuzhnoy Rusi [Oguzes on the borders of Southern Russia]. Kyiv: Institut vostokovedeniia im. A. E. Krymskogo NAN Ukrainy [in Russian].

13. Otin, E. S. (1997). Tor i Kramatorsk [Thor and Kramatorsk]. *Izbrannye raboty – Featured Works*. Donetsk: Donechchyna [in Russian].

14. Tsaregorodtseva, I. Politiko-pravovyye kontseptsii ideologov egipetskogo dvizheniya «Bratya-musulmane» [Tsaregorodtseva I. Political and legal concepts of ideologists of the Egyptian movement «Muslim Brotherhood»]. *Cyberleninka*. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/politiko-pravovyye-kontseptsii-ideologov-egipetskogo-dvizheniya-bratya-musulmane> [in Russian].

15. Algǎrie: aprǎs les lǐgislatives, le visage de la nouvelle Assemblǐe nationale [Algeria: after the legislative elections, the face of the new National Assembly]. *Jeune Afrique*. Retrieved from <http://www.jeune-afrique.com/435487/politique/algerie-apres-legislatives-visage-de-nouvelle-assemblee-nationale> [in French].

Стаття надійшла до редакції 05.01.2020.

Oleksandr Aulin,

PhD (Philosophy), Senior Researcher,
V. I. Vernadsky National Library of Ukraine
3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine
e-mail: sozionik@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7304-7182>

The Control Function of Library Information Centers in Social Communications with Islamic Associations

The article explores the potential of the Ukrainian library institutions in the context of exercising control functions during social communications with Muslim state and non-governmental organizations. In today's context, there is a process of politicization of Islam that is affecting the Muslim minority of Ukraine. One of the main tools of Islamist propaganda is the print media that adherents of political Islam seek to disseminate, in particular through libraries. Today, the issue of Muslim radicalism is becoming one of the major problems of national and public security.

Library and information centers, such as the Vernadsky National Library of Ukraine, could be considered by those who may concern as one of the most interesting sites to spread radical Islamist literature. In this case, not only the possibilities of replenishing books with relevant literature, but also the library active exhibition activity are could be taken into account. For example, during one or another exhibition on Muslim topics, books by Yu Kardavi and other apologists of Islam could be presented to readers. At the same time, the very names of Vernadsky National Library of Ukraine the highest authorities, as a leaders of well-known and reputable library and scientific center, could have an additional impact on the visitor.

Against this background, the issue of optimizing the control of library information resources is being updated. Based on the foregoing, it should be noted that:

- in modern conditions, the process of expanding social communications of Ukraine with Muslim state and non-state structures is irreversible;
- given the specifics of the Islamic world, it should be born in mind that print media are an important element of social communication;
- today, some Muslim publications are overtly Islamist;
- to prevent the spread of Islamist literature through the capabilities of the Library and Information Centers of Ukraine, the Vernadsky National Library of Ukraine can monitor print media coming from abroad or printed by Muslim organizations in Ukraine.

Keywords: library information centers, global Islamist revolution, social communications, national information sovereignty, political Islam.